

РОЗДІЛ I

Економічна теорія та історія економічної думки

УДК 332.145

Стришенець Олена,
доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри аналітичної економіки та природокористування,
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки,
м. Луцьк; e-mail: strishenec.olena@eenu.edu.ua

Павлов Костянтин,
доктор економічних наук, доцент,
доцент кафедри аналітичної економіки та природокористування,
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки,
м. Луцьк; e-mail: pavlovkv@icloud.com

Купчак Володимир,
доктор економічних наук, доцент,
професор кафедри аналітичної економіки та природокористування,
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки;
м. Луцьк; e-mail: kupchak@me.com
<https://doi.org/10.29038/2411-4014-2018-04-7-15>

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ КОНКУРЕНЦІЇ НА РЕГІОНАЛЬНИХ РИНКАХ ЖИТЛА В УКРАЇНІ

Досліджено роль держави в регуляторних процесах стосовно конкурентних відносин на регіональних ринках житлової нерухомості в регіонах України. Відображено сучасні тенденції та становище, що панує на ринку житла в країні і її регіонах, адже ринок житла в державі не здатний повною мірою самостійно впоратись із саморегуляторними процесами. Також доведено потребу у втручанні з боку держави в його процеси, що відбуваються в регіонах. Ефективно реалізована та спрямована інфраструктура суттєво підвищує рівень конкурентоспроможності місцевих ринків, а також забезпечує процес постійного відтворення їхніх конкурентних переваг. Виокремлено основні проблемні питання, що виникають у процесі реалізації державного антимонопольного нагляду за ринковими процесами. Вивчено відомі та запропоновано інноваційні способи аналізу й оцінки ринкової ваги. Визначено чіткі, пріоритетні напрями забезпечення реалізації антимонопольної політики з боку держави. Запропоновано інструментарій, що сприятиме забезпеченню контролю за діяльністю регіональних ринків житла.

Ключові слова: регулювання, державна антимонопольна політика, конкурентне забезпечення, конкуренція, регіональна конкуренція, конкуренція ринок житла, житлові відносини, регіональний вимір житлового ринку, місцевий ринок.

Стришенець Елена,
доктор экономических наук, профессор,
заведующая кафедрой аналитической экономики и природопользования,
Восточноукраинский национальный университет имени Лесы Украинки,
г. Луцк; e-mail: strishenec.olena@eenu.edu.ua

Павлов Константин,
доктор экономических наук, доцент, доцент кафедры аналитической экономики
и природопользования, Восточноевропейский национальный университет имени Лесы Украинки;
г. Луцк; e-mail: pavlovkv@icloud.com

Купчак Владимир,
доктор экономических наук, доцент, профессор кафедры аналитической экономики
и природопользования, Восточноевропейский национальный университет имени Лесы Украинки,
г. Луцк; e-mail: kupchak@me.com

ГОСУДАРСТВЕННОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ КОНКУРЕНЦИИ НА РЕГИОНАЛЬНЫХ РЫНКАХ ЖИЛЬЯ В УКРАИНЕ

Исследуется роль государства в регуляторных процессах относительно конкурентных отношений на региональных рынках жилой недвижимости в регионах Украины. Отражаются современные тенденции и положение, царящие на рынке жилья в стране и ее регионах. Ведь рынок жилья в стране не способен в полной мере самостоятельно справиться с саморегуляторными процессами. Доказывается потребность во вмешательстве со стороны государства в его процессы. Эффективно реализованная инфраструктура существенно повышает уровень конкурентоспособности местных рынков, а также обеспечивает процесс постоянного воспроизводства их конкурентных преимуществ. Выделены основные проблемные вопросы в процессе реализации государственного антимонопольного надзора за рыночными процессами. Изучаются существующие и предлагаются инновационные пути анализа и оценки рыночного веса. Определяются четкие, приоритетные направления обеспечения реализации антимонопольной политики со стороны государства. Предлагается инструментарий, способствующий обеспечению контроля за деятельностью на региональных рынках жилья.

Ключевые слова: регулирование, государственная антимонопольная политика, конкурентное обеспечение, конкуренция, региональная конкуренция, конкуренция на рынке жилья, жилищные отношения, региональное измерение жилищного рынка, местный рынок.

Strishenets Olena,
Doctor of Economics, Professor,
Head of the Department of Analytical Economics and Natural Resources
of the Lesya Ukrainka Eastern European National University,
Lutsk city; e-mail: strishenec.olena@eenu.edu.ua

Pavlov Konstyantyn,
Doctor of Economics, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Analytical Economics and Natural Resources
of Lesya Ukrainka Eastern European National University,
Lutsk city; e-mail: pavlovkv@icloud.com

Kupchak Volodymyr,
Doctor of Economics, Associate Professor,
Professor of the Department of Analytical Economics and Natural Resources
of Lesya Ukrainka Eastern European National University,
Lutsk city; e-mail: kupchak@me.com

STATE REGULATION OF COMPETITION IN REGIONAL MARKETS HOUSES IN UKRAINE

The author's team investigated the role of the state in regulatory processes regarding the competitive relations of the regional markets of residential real estate in the regions of Ukraine. The modern tendencies and situation that dominate the housing market in the country and its regions are shown. After all, the housing market in the country is not able to fully cope with self-regulatory processes independently, it was also proved the need for interference from the side of the state in its processes occurring in the regions. Efficiently implemented and directed infrastructure significantly increases the level of competitiveness of local markets, and also provides a process of continuous reproduction of their competitive advantages. The main problem issues that are taking place in the process of realization of state antimonopoly supervision over market processes are singled out. The existing and offered innovative ways of analysis and estimation of market weight are investigated. Clear, priority directions of ensuring the implementation of antitrust policy by the state are defined. The toolkit is proposed that will help to control the activity of regional housing markets.

The purpose of the paper is to thoroughly study the processes of organizing and regulating the state of the processes of competitive relationships between the subjects of the residential real estate market in a regional dimension.

A serious economic tool for regulating the competitiveness of the region is the taxation and lending of enterprises, pricing, depreciation policy of enterprises. With the help of taxation, the state regulates and influences economic processes within the region and the state as a whole. The state uses a tax mechanism for economic impact on public production and its structure by increasing or reducing the mass of tax revenues. With the change in the form of taxation, tax rates, tariffs, and the exemption from taxation of certain types of activities, the state can give impetus to the growth or retardation of economic activity, the development of priority types of economic activity.

In the presence of various forms of transformation into market economic relations, it is necessary to form a fundamentally new model of the mechanism of lending. It should consider the fact that, together with the bank forms of the loan must be used and off-bank. Speaking about pricing, it should be noted that the state should establish recommended price limits for economic entities. In some cases, a maximum price is set above which it is impossible to sell the product or provide services, in other cases – the minimum price below which it is impossible to sell the product. Enterprises must adhere to government prices.

The structural reorientation of the Ukrainian economy is closely linked with the use of the scientific and technological process, with the latest methods and forms of organization of management of innovative processes, the expansion of adaptation to new methods on the forms of construction.

Key words: regulation, state antimonopoly policy, competitive provision, competition, regional competition, competition housing market, housing relations, regional dimension of the housing market, local market.

Постановка проблеми. Досліджуючи конкурентні відносини на будь-якому ринку в Україні, насамперед звертаємо увагу на їх недосконалість. Це пов'язано з тим, що більшість підприємств і комерційних організацій у країні працюють в умовах олігополії та різних модифікацій монополістичних умов конкуренції.

Чимала кількість ринків на сьогодні залишаються значною мірою монополізованими, адже досі на них не забезпечено однакових умов участі для всіх суб'єктів, що створює суттєві перешкоди для їх економічного розвитку. Це значною мірою ускладнює шлях розвитку національної конкурентної політики [16].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремих питань щодо державного регулювання конкуренції на ринку житла стосуються роботи вітчизняних та зарубіжних учених і практиків, а саме: А. Асаула, В. Гейця, Т. Гірченко, О. Гриценка, О. Ковалевської, І. Кривов'язюка, А. Мартин, В. Мороз, Т. Овсянникової, Т. Одаренко, В. Павлова, А. Третяка. Проте питанням, які пов'язані з процесами державного регулювання конкурентних відносин на регіональних ринках житлової нерухомості в Україні, приділено недостатньо уваги.

Постановка завдання. Мета статті – ґрунтовне дослідження процесів щодо організації та регулювання з боку держави процесів конкурентних відносин між суб'єктами ринку житлової нерухомості в регіональному вимірі.

Виклад основного матеріалу. Забезпечення процесу розвитку вільних конкурентних відносин у державі реалізується формуванням чіткого проконкурентного усвідомлення громадян [15]. Досягнути цього можливо за допомогою охоплення всіх наявних конкурентних відомств, діяльність яких сприяє захисту чесних конкурентних відносин, які не мають при цьому нормативно-правового забезпечення: сприяння державним інстанціям у процесі формування чіткого визначення меж регуляторних заходів; уникнення відмежування окремих державних органів від реалізації практики конкурентотворчої діяльності та лобіювання інтересів окремих комерційних груп; здійснення заходів, що сприяють усвідомленню органами судової системи держави, суб'єктами підприємницької діяльності тощо позитивних ефектів від підтримки й забезпечення реалізації конкурентної політики як у державі загалом, так і на окремих її ринках.

На сьогодні державна конкурентна політика ґрунтується насамперед на створенні й підтримці ефективного конкурентного середовища, мета якого – створення умов для забезпечення загального ефективного економічного зростання в державі та належного рівня добробуту її населення [16].

Конкурентна політика держави являє собою чітко визначений багатосекторний і довгостроковий напрям діяльності різних владних суб'єктів задля підтримки рівня розвитку економічних, ринкових та соціальних відносин на основі ефективного використання капіталів і трудових відносин, пріоритетною ціллю якого є захист інтересів суспільства [4]. Конкурентна політика держави – це цілий комплексний підхід до організації, створення та забезпечення подальшого дотримання ефективно діючого конкурентного середовища в державі [16].

Незважаючи на те, що на сьогодні державними органами влади вже застосовується низка заходів щодо забезпечення належних конкурентних умов на різних ринках, усе ж таки залишається потреба в розробці значно жорсткіших адміністративних заходів впливу. До того ж на сьогодні гостро постало питання, що стосується антиконкурентних порушень окремих владних органів, що створюють значні перешкоди для діяльності й розвитку підприємництва в Україні. На нашу думку, розв'язати цю проблему можливо за рахунок посилення контролю за підлеглими на предмет виконання норм і правил конкурентного законодавства в країні, що стосується всіх державних інстанцій [2].

Для попередження подальших проявів нечесної конкурентної гри з боку окремих суб'єктів на різних ринках слід розробити нормативно-правову базу, яка б забезпечила суттєве підсилення доказової основи в процесі викриття можливих порушень конкурентного законодавства; значно розширити за змістом поняття «недобросовісних конкурентних відносин», що наведено в ЗУ «Про захист від недобросовісної конкуренції» [3]; запровадити в дію комплексну державну політику регулювання конкурентних відносин на регіональних ринках житла.

Державна політика щодо реалізації та стимулювання належних конкурентних відносин уключає такі складові елементи: *політика антимонопольного впливу* за своїм змістом визначає окремі методи та засоби обмежень і контролю вже наявних державних та природних монополій; контроль за процесом злиття окремих підприємств й організацій із метою запобігання появі нових монополізованих елементів на ринку; перетікання приватизаційних процесів; безпосередній нагляд за здійсненням процесу оплати заробітної плати та ціноутворенням; спрощення процедури створення й ведення бізнесу в конкретній галузі; *політика фінансового стимулювання та забезпечення належних умов конкуренції*, що ґрунтується на процесах, котрі стосуються забезпечення й належного регулювання фінансово-кредитних важелів, оподаткування, відсоткових ставок за депозитами, рентабельності виробництва-будівництва тощо; *політика участі держави в процесі виробництва, будівництва й реалізації продукції* – за допомогою забезпечення належної підтримки галузевих підприємств, здійснення державних замовлень і капітальних укладень у зазначену галузь; *політика стандартизації та сертифікації на загальнодержавному рівні* – продукції, технологій, охорони навколишнього середовища, екологічності процесу виробництва-будівництва; *політика цінового регулювання на засоби виробництва, сировини, землі та енергетичні ресурси*; *політика забезпечення соціального захисту споживачів*.

Поряд із державними заходами щодо обмеження монополізму у виробництві та продажу масових товарів необхідні спеціальні заходи державної антимонопольної діяльності стосовно товарів, які продаються на регіональних ринках нерухомості. Справа в тому, що великі об'єкти власності у вигляді нерухомого майна найчастіше не представлені на ринках як об'єкти масових продажів, у зв'язку з чим важко безпосередньо виявити монополістів, котрі захоплюють більшу частину ринків подібних товарів і перешкоджають тим самим вільній конкуренції [5].

Антимонопольні заходи, що застосовуються для регулювання відносин на регіональних ринках нерухомості, убачаються в державному регулюванні купівлі, продажу, передачі, реорганізації об'єктів нерухомості з метою здійснення цих процесів із дотриманням конкурентних принципів. При цьому важливо дотримуватися раціонального співвідношення державного регулювання та ринкового саморегулювання, але механізми саморегулювання слід спочатку налаштувати на конкуренцію, обмежити властиву нинішнім способам саморегулювання ринку тенденцію служити інтересам вузького кола осіб, представникам олігархії й монополізму [5, 9].

Вільне ринкове ціноутворення на основі врівноваження попиту та пропозиції практично не працює на ринку великих об'єктів нерухомого майна, тому державне, незалежне від агентів ринку регулювання цін на нерухомість стає неминучим. Потрібно запобігати, як правило, продажу об'єктів державної власності за умов так званої балансової вартості, навіть якщо вона обчислена з урахуванням переоцінки основних засобів, оскільки балансова вартість об'єкта зазвичай не відображає його ринкової вартості.

Основним засобом цінового регулювання на регіональних ринках нерухомості покликане стати встановлення цінових обмежень під наглядом антимонопольних органів. Обмеження повинні встановлюватися, виходячи з незалежної оцінки вартості об'єкта за визнаними методиками, що спираються як на витратний, так і на дохідний підходи, із використанням методу порівняння. Обмеження рівня цін для конкретних об'єктів або стосовно типових об'єктів власності потрібно встановлювати до проведення продажу та повідомляти його організаторам [5].

На сьогодні економічне становище України, порівняно з іншими розвиненими країнами світу, значно різниться, що впливає також на видозміну всієї ринкової структури держави, уключаючи й ринок житлової нерухомості, що перебуває на початковому етапі свого становлення та потребує радикальних змін на як загальнонаціональному, так і регіональному рівнях.

Відразу слід відзначити те, що відмінною й специфічною ознакою ринку житлової нерухомості в нашій державі є непропорційність процесу його формування та розвитку. Регіональні особливості окремих ринків і їх показники мають суттєві відмінності: географічні ознаки; розвиток інфраструктури; рівень добробуту населення; цінові тенденції; політичне становище; цілісність об'єктів нерухомості, що перебувають на різних етапах будівництва й густоти їх розміщення. Слід також звернути увагу й на те, що існує суттєва відмінність великих і малих міст за населенням, територією та темпами розвитку. Досліджуючи регіональні ринки житлової нерухомості в Україні, особливу увагу треба приділити його суміжності з окремими фінансовими й інвестиційними ринками, адже доступність позичкового фінансового ресурсу є обмеженою, що створює додаткові коригувальні фактори в процесі формування регіональних ринків. Разом із тим, досліджуючи механізми регулювання регіональних ринків нерухомого майна, можна зауважити й щодо якості, яка також притаманна й іншим ринкам (особливості об'єктів нерухомості як товару).

Стимулювання розвитку сфери житлової нерухомості та її будівництва сприятиме розвитку й інших сфер господарства в державі та її регіонах, хоча інколи трапляється й навпаки. Наприклад, підвищення рівня пропозиції на окремому ринку житлової нерухомості може спричинити стрімке зниження рівня показників його привабливості як інвестиційного центру, а також його загальним показникам дохідності. Як наслідок, діяльність регіональних ринків житлової нерухомості слід організовувати таким чином, щоб баланс попиту та пропозиції на них урівноважувався, не здійснюючи суттєвого впливу на загальну ринкову кон'юнктуру. Очевидним на сьогодні є те, що жоден ринок не має можливості саморегулюватися.

Регіональні ринки житлової нерухомості включають у себе абсолютно всі трансакції, які пов'язані з передачею прав власності на всі види суб'єктів нерухомості, або ж отримання плати за користування ними. Розвиток регіональних ринків житлової нерухомості є важливою складовою частиною процесу становлення економіки країни. Нерухоме майно, окрім використання за своїм функціональним призначенням, може виступати й джерелом для залучення фінансових засобів на розвиток бізнесу через здійснення іпотечного кредитування. Отже, ринок нерухомості та фінансово-економічний сектор взаємопов'язані й можуть слугувати важливим рушієм розвитку національної економіки загалом.

Нерухоме майно – важливе джерело для формування податкових надходжень як центральних, так і регіональних і місцевих бюджетів, але податки, накладені на нерухоме майно, та операції з ним повинні бути справедливими й не гальмувати економічний розвиток. Оскільки ринок житлової нерухомості не здатний самостійно впоратися з розвитком вищезапропонованих сфер, то для його розвитку необхідне державне втручання. Діяльність держави, що спрямована на створення основи для розвитку регіональних ринків нерухомості, слід згрупувати в таких функціональних заходах, як організація й підтримка інститутів, які б гарантували отримання прибутку від експлуатації об'єктів нерухомості за допомогою встановлення її вартості; створення прозорої законодавчої основи для використання об'єктів нерухомості, а також володіння ними; забезпечення прозорого й раціонального управління нерухомим майном, яке перебуває в державній власності; створення справедливої системи оподаткування об'єктів нерухомості, що перебувають у власності; регулювання процесу використання, а також забезпечення розвитку нерухомості, яка призначена для суспільних потреб.

Політика розвитку конкурентних відносин на регіональних ринках житлової нерухомості повинна спиратися на систему таких інструментів, котрі б спрямовувалися на формування й забезпечення їх конкурентоспроможності. Державна регіональна політика полягає в такому: у врахуванні регіональних особливостей при визначенні економічної, соціальної, фінансової та ін. видів політики; у розробленні стратегії територіального розвитку країни, реалізація якої дасть змогу підняти рівень конкурентної спроможності країни і її регіонів; у підтримці тих регіональних ринків житла, котрі самостійно не спроможні подолати кризові явища під час формування конкурентоспроможності. Об'єктами державної регіональної політики виступають об'єкти нерухомості з різним рівнем конкурентоспроможності. Для розширення державної антимонопольної політики проводиться класифікація нерухомості за рівнем їх конкурентної спроможності. Це сприятиме визначенню пріоритетних напрямів підвищення конкурентоспроможності для кожного виду житла. У центрі державної регіональної політики повинні перебувати регіональні ринки житла з низьким рівнем розвитку й конкурентоспроможності.

У системі міжрегіональних інструментів важливе місце відведене прогнозуванню рівнів розвитку житла в регіоні. Головне призначення прогнозування – це аналіз та оцінка розвитку спроможності регіональних ринків, виділення чинників впливу на підвищення конкурентоспроможності нерухомості, створення бази для розробки державної регіональної політики [1, с. 119]. Прогнози дають змогу визначити в майбутньому рівень конкурентоспроможності, активізувати участь держави у розвитку тих ринків житла, у яких низький рівень конкурентоспроможності. Державні органи управління спрямовують ресурси переважно в слаборозвинені регіональні ринки, щоб зменшити різницю в рівнях конкурентоспроможності нерухомості регіонів.

Державна підтримка регіонів із низьким рівнем конкурентоспроможності проводиться в інтересах самих регіонів. Фінансова допомога слаборозвинутим регіонам здійснюється за посередництва державної підтримки. Із державного бюджету вони отримують трансферти у вигляді державних субвенцій, дотацій, субсидій. Так здійснюється перерозподіл доходів від високорозвинутих регіонів до менш розвинених. Часто перерозподілені кошти потрапляють не до фонду розвитку, а у фонд споживання. Це не сприяє підвищенню їх конкурентоспроможності. Тому фінансова допомога повинна спрямовуватися переважно на розвиток інфраструктури, інноваційно активних виробництв, пріоритетних видів економічної діяльності регіону.

Для регіонів із різним рівнем конкурентоспроможності важливу роль відіграє такий інструмент регулювання, як розвиток інфраструктури. Ефективно спрямована інфраструктура підвищує конкурентоспроможність регіональних ринків, сприяє відтворенню його конкурентних переваг. Так, галузева структура передбачає скорочення диспропорцій у рівнях конкурентоспроможності на основі скорочення сировинних галузей на користь обробних, визначення пріоритетних галузей економіки, створення конкурентного середовища.

Інструментами за рівнем конкурентоспроможності регіональних ринків запропоновано вважати цільові комплексні програми з наданням фінансових дотацій для регіонів із низьким рівнем конкурентоспроможності; цільові комплексні програми для забезпечення конкурентоспроможності регіональних ринків житла; цільові комплексні програми для підвищення фінансово-кредитного стимулювання доступності житла.

Цільові комплексні програми сприяють вирішенню питання щодо підвищення конкурентоспроможності регіональних ринків житла. Їх реалізація сприятиме економічному розвитку регіону в цілому та вдосконаленню економічних відносин між суб'єктами господарювання, ефективному використанню переваг регіону. Програми виступають засобом діяльності процесів із підвищення конкурентоспроможності регіону за рахунок використання резервів економічного розвитку [12].

Серед інструментів за змістом вирізняються фінансово-бюджетне регулювання та вдосконалення організаційної структури управління щодо підвищення конкурентоспроможності регіональних ринків житла. Важливого значення набуває роль держави у сфері фінансів, яка проводить правове регулювання стабільності фінансової системи. У системі регулювання економіки як державою, так і її регіонами провідне місце належить бюджету. Він виступає невід'ємною частиною ринкових відносин, інструментом реалізації державної політики [10].

Перерозподіляючи фінансові ресурси між регіонами, держава встановлює оптимальні відносини між державним і місцевими бюджетами, забезпечує стабільність місцевих бюджетів та конкурентоспроможність регіону й певним чином регулює житлову нерухомість. Проте постійний дефіцит бюджету негативно впливає на існування конкурентоспроможності регіонів. Відсутність коштів на фінансування пріоритетних видів економічної діяльності не дає можливості нарощувати експортний потенціал регіону, забезпечити йому належний рівень конкурентоспроможності.

Ефективність функціонування бюджетної системи тісно пов'язується з розширенням самостійності регіональних органів влади. Доходи місцевих бюджетів поповнюються переважно за рахунок двох податків – податку на майно й податку на доходи. До функцій центрального уряду належать утримання військових потуг держави, забезпечення виплати національного боргу, забезпечення розвитку науки й техніки, капіталовкладення державного значення. Усі інші статті видатків фінансують місцеві органи влади, котрі краще знають реальні потреби економіки регіону та потреби громадян. Тому першочерговим завданням є проблеми формування, законодавчого закріплення державного механізму формування бюджетів на рівні як регіонів, так і держави в цілому.

Висновки. Отже, міжбюджетного вирівнювання досягти майже неможливо, оскільки регіони різняться між собою природними, інноваційними ресурсами, робочою силою тощо. Міжбюджетне вирівнювання не сприяє саморозвитку регіонів. Тому доречно буде фінансувати пріоритетні види діяльності регіону, створювати сприятливий клімат для розвитку місцевого бізнесу.

Серйозним економічним інструментом регулювання конкурентоспроможності регіону служать оподаткування та кредитування діяльності підприємств, ціноутворення, амортизаційна політика підприємств. За допомогою оподаткування держава регулює й впливає на економічні процеси в межах регіону та держави в цілому. Держава використовує податковий механізм для економічного впливу на суспільне виробництво і його структуру за допомогою збільшення чи скорочення маси податкових надходжень. Серед дієвих інструментів регулювання – кредитування, хоча воно має низку недоліків. Основний недолік – високі відсоткові ставки сплати за кредит, складність прийняття рішення про надання кредиту, короткі терміни його надання та ін. Зменшення відсоткових ставок сприятиме доступності кредитів до менш рентабельних регіонів щодо економічної діяльності, підвищить віддачу на капітал, служитиме стимулом до інвестування. Усе це допоможе освоєнню потенційних конкурентних переваг регіону, збільшуватиме його конкурентоспроможність.

Національний банк повинен підтримувати кредитування тих видів економічної діяльності регіонів та об'єктів нерухомості, які мають ефективні програми виходу з кризового стану, зможуть здійснювати перепрофілювання й переорієнтацію виробництва на випуск конкурентоспроможної продукції та підтримання соціального житла. Кредитна діяльність комерційних банків має переорієнтуватися на надання цільових пільгових кредитів для доступності населення [11].

Говорячи про ціноутворення, слід зазначити, що держава повинна встановлювати рекомендовані межі цін для суб'єктів господарювання. В одних випадках встановлюється максимальна ціна, вище від якої не можна реалізовувати продукцію чи надавати послуги, в інших випадках – мінімальна ціна, нижче за яку не можна продавати продукцію. Підприємства повинні дотримуватися встановлених державою цін.

Джерела та література

1. Глівенко С. В., Соколов М. О. Економічне прогнозування: навч. посіб. 3-тє вид., доповн. Суми: Університет кн., 2004. 207 с.
2. Закон України «Про Антимонопольний комітет України». *Відомості Верховної Ради України*. 1993. № 50. Ст. 472.
3. Закон України «Про захист від недобросовісної конкуренції» URL: від 07.06.1996 № 236/96-ВР. – Режим доступу: <http://zakon0.gada.gov.ua/laws/show/236/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 19.02.18).
4. Мороз В. М. Конкурентна політика держави та механізм її запровадження у трансформаційну економіку: автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр.: 25.00.02. Харків, 2007. 22 с.
5. Павлов К. В., Стрішенець О. М. Особливості конкурентних відносин на регіональних ринках нерухомості. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія «Економіка»*: зб. наук. праць. Ужгород, 2016. Вип. 1, т. 2. С. 35–38.
6. Павлов К. В. Вплив конкурентних відносин на регіональні ринки нерухомості в умовах інституційного забезпечення. *Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки: журнал/уклад.* Любов Григорівна Ліпич, Мирослава Богданівна Кулинич. Луцьк: Вежа-Друк, 2016. № 4(8). С. 89–93.
7. Павлов К. В. Змістова характеристика функціонування регіональних ринків нерухомості. *Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки: журнал/уклад.* Любов Григорівна Ліпич, Мирослава Богданівна Кулинич. Луцьк: Вежа-Друк, 2017. № 1 (9). С. 102–109.
8. Павлов К. В. Регулювання інвестиційно-житлових відносин в Україні: монографія. Рівне: НУВГП, 2013. 250 с.
9. Райзберг Б. А. Государственное управление экономическими и социальными процессами. Москва: Инфра-М, 2010. 384 с.
10. Роль держави у довгостроковому економічному зростанні/за ред. Б. Є. Кваснюка. Київ; Харків: Форт, 2003. 424 с.
11. Соціально-економічні дослідження в перехідний період: щорічник наук. праць/Ін-т регіон. дослідж. ім. М. І. Долішнього; відп. ред. М. І. Долішній. Львів, 1996. 330 с.
12. Сторонянська І., Шульц С. Міжрегіональна інтеграція в Україні: монографія/Ін-т регіон. дослідж. НАН України. Львів, 2007. 292 с. (Серія «Проблеми регіонального розвитку»).

13. Стрішенець О. М., Павлов К. В. Особливості конкурентних відносин на регіональних ринках нерухомості. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія «Економіка»*: зб. наук. праць. Вип. 1 (47). Т. 2. Ужгород, 2016. С. 35–38.
14. Стрішенець О. М., Павлов К. В. Теоретичні аспекти конкуренції на регіональних ринках житлової нерухомості. *Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*: журнал/уклад. Любов Григорівна Ліпич, Мирослава Богданівна Кулинич. Луцьк: Вежа-Друк, 2017. № 3 (11). С. 7–12.
15. Юрчишина Л. І. Конкурентна політика та конкурентне законодавство України. *Бізнес-навігатор*. 2012. № 1. С. 45–52. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bnav_2012_27_11 (дата звернення: 21.02.18). – Назва з екрана.
16. Pavlov K., Shevchuk I. Regional markets for residential real estate: budget mechanisms for the implementation of antimonopoly measures. *Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*: журнал. Луцьк, 2017. № 3 (11). С. 82–88.

References

1. Glivenko, S. V. & Sokolov, M. O. (2004). *Ekonomichne prohozuvannya [Economic forecasting]*. Sumy: Univ. Kn. [in Ukrainian].
2. Zakon Ukrayiny Pro Antymonopol'nyu komitet Ukrayiny [Law of Ukraine on Antimonopoly Committee of Ukraine] (1993, 50, 472) // *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy – Bulletin of Verkhovna Rada of Ukraine* [in Ukrainian].
3. Zakon Ukrayiny Pro zakhyst vid nedobrosovisnoyi konkurentsii [Law of Ukraine on protection against unfair competition]. Retrieved from <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/236/96-%D0%B2%D1%80> (Date of application: 19.02.18) [in Ukrainian].
4. Moroz, V. M. (2007). Konkurentna polityka derzhavy ta mekhanizm yiyi zaprovadzhennya u transformatsiyu ekonomiku [Competitive policy of the state and the mechanism of its introduction into the transformation economy]. *Author's abstract. dis ... Candidate state sciences exercise*. Kharkiv [in Ukrainian].
5. Pavlov, K. V., & Strysenets, O. M. (2016). Osoblyvosti konkurentnykh vidnosyn na rehional'nykh rynkakh nerukhomosti [Features of Competitive Relations in Regional Real Estate Markets]. *Naukovyy visnyk Uzhhorods'koho universytetu. Seriya «Ekononika» – Scientific Bulletin of Uzhgorod University. Series «Economics»*, 1, Vol. 2, 35–38 [in Ukrainian].
6. Pavlov, K. V. (2016). Vplyv konkurentnykh vidnosyn na rehional'ni rynky nerukhomosti v umovakh instytutsiynoho zabezpechennya [Influence of competitive relations on regional real estate markets in the context of institutional support]. L. G. Lypych, & M. B. Kulinich (Eds.) *Ekonomichnyy chasopys Skhidnoevropeys'koho natsional'noho universytetu imeni Lesi Ukrayinky – Economic Journal of the Lesi Ukrainki Eastern European National University*, 4 (8), 89–93 [in Ukrainian].
7. Pavlov, K. V. (2017). Zmistova kharakterystyka funktsionuvannya rehional'nykh rynkiv nerukhomosti [Content characteristic of the functioning of regional real estate markets]. L. G. Lypych, & M. B. Kulinich (Eds.) *Ekonomichnyy chasopys Skhidnoevropeys'koho natsional'noho universytetu imeni Lesi Ukrayinky – Economic Journal of the Lesi Ukrainki Eastern European National University*, 1 (9), 102–109 [in Ukrainian].
8. Pavlov, K. V. (2013). Rehulyuvannya investytsiyno-zhytlovykh vidnosyn v Ukrayini [Regulation of Investment and Housing Relations in Ukraine]. Rivne: NUVGP [in Ukrainian].
9. Raizberg, B. A. (2010). Gosudarstvennoye upraleniye yekonomicheskimi i sotsial'nsmi protsesami [State management of economic and social processes] M.: Infra-M [in Russian].
10. Kwasniuk, B. E. (2003). (Eds.) Rol' derzhavy u dovhostrokovomu ekonomichnomu zrostanni [The role of the state in long-term economic growth]. Kiev; Xarkov: Fort [in Ukrainian].
11. Dolyshny, M. I. (1996). (Eds.) Sotsial'no-ekonomichni doslidzhennya v perekhidnyy period [Socio-economic studies in the transition period]. *In-t rehion. doslidzh. im. M. I. Dolishn'oho – In-t region. research them lower one M. I. Dolyshny*. Lviv [in Ukrainian].
12. Storonianska I. (2007). *Mizhrehional'na intehratsiya v Ukraïni [Interregional Integration in Ukraine]*. In-t region. research National Academy of Sciences of Ukraine. Lviv [in Ukrainian].
13. Strizenets, O. M., & Pavlov, K. V. (2016). Osoblyvosti konkurentnykh vidnosyn na rehional'nykh rynkakh nerukhomosti [Features of Competitive Relations in Regional Real Estate Markets]. *Naukovyy visnyk Uzhhorods'koho universytetu. Seriya «Ekononika» – Scientific Bulletin of Uzhgorod University. Series «Economics»*, 1, Vol. 2, 35–38 [in Ukrainian].
14. Strizenets, O. M., & Pavlov, K. V. (2017). Teoretychni aspekty konkurentsii na rehional'nykh rynkakh zhytlovyoi nerukhomosti [Theoretical aspects of competition in the regional markets of residential real estate]. L. G. Lypych, & M. B. Kulinich (Eds.) *Ekonomichnyy chasopys Skhidnoevropeys'koho natsional'noho universytetu imeni Lesi Ukrayinky – Economic Journal of the Lesi Ukrainki Eastern European National University*, 3 (11), 7–12 [in Ukrainian].

15. Yurchyshina, L. I. (2012). Konkurentna polityka ta konkurentne zakonodavstvo Ukrainy [Competitive Politics and Competition Law of Ukraine]. *Biznes-navihator – Business Navigator*, 1, 45–52. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/bnav_2012_27_11 [in Ukrainian].
16. Pavlov, K. & Shevchuk, I. (2017). Rehional'ni rynky zhytlovoi nerukhomosti: byudzhetni mekhanizmy zaprovadzhennya antymonopol'nykh zakhodiv [Regional markets for residential real estate: budget mechanisms for the implementation of antimonopoly measures]. L. G. Lypych, & M. B. Kulinich (Eds.) *Ekonomichnyy chasopys Skhidnoyevropeys'koho natsional'noho universytetu imeni Lesi Ukrainky – Economic Journal of the Lesi Ukrainki Eastern European National University*, 3 (11), 82–88 [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 17.10.2018 р.

УДК 33.336.011

Василевська Галина,
кандидат економічних наук, доцент,
Тернопільський національний економічний університет,
кафедра податків та фіскальної політики,
м. Тернопіль; e-mail: h.vasylevska@tneu.edu.ua
<https://doi.org/10.29038/2411-4014-2018-04-15-22>

СУТЬ ТА ЕКОНОМІЧНА ПРИРОДА ВИНИКНЕННЯ АСИМЕТРИЙ ФІСКАЛЬНОГО ПРОСТОРУ ДЕРЖАВИ

Сучасні тенденції функціонування господарської системи держави характеризуються багатогранністю її складових, динамічною структурою розвитку та певною розбалансованістю. Вивчаючи засади фіскального простору держави, варто звернути увагу на можливість його функціонування й удосконалення в контексті тенденцій асиметричного розвитку. У статті розглянуто теоретичні підходи до окреслення змісту асиметрій, з'ясовано їх суть та економічну природу. Обґрунтовано основні причини фундаментальної розбалансованості сучасної економіки, розкрито особливості її виникнення, форм прояву. Запропоновано визначення «асиметрії фіскального простору», з'ясовано причини їх появи, що становлять загрозу стабільному соціально-економічному розвитку держави та впливають на покращення суспільного добробуту і якості життя громадян.

Ключові слова: фіскальний простір держави, фіскальна політика, асиметрії фіскального простору, податкова система, державне регулювання.

Василевская Галина,
кандидат экономических наук, доцент,
Тернопольский национальный экономический университет,
кафедра налогов и фискальной политики,
г. Тернополь; e-mail: h.vasylevska@tneu.edu.ua

СУТЬ И ЭКОНОМИЧЕСКАЯ ПРИРОДА ВОЗНИКНОВЕНИЯ АССИМЕТРИЙ ФИСКАЛЬНОГО ПРОСТРАНСТВА ГОСУДАРСТВА

Современные тенденции функционирования хозяйственной системы государства характеризуются многогранностью ее составляющих, динамичной структурой развития и определенной разбалансированностью. Изучая основы фискального пространства государства, стоит обратить внимание на возможности его функционирования и совершенствования в контексте тенденций асимметричного развития. В статье рассматриваются теоретические подходы к разработке содержания асимметрий, выясняются их суть и экономическая природа. Обоснованы ключевые причины фундаментальной разбалансированности современной экономики, раскрываются особенности ее возникновения, формы проявления. Предлагается собственное определение «асимметрии фискального пространства», выясняются причины их появления, представляющие угрозу стабильности социально-экономического развития государства, что влияет на улучшение общественного благосостояния и качества жизни граждан.

Ключевые слова: фискальное пространство государства, фискальная политика, асимметрии фискального пространства, налоговая система, государственное регулирование.